

„Jegyzőkönyv-költészet” a színpadon

Peter Weiss „A vizsgálat” című drámájának bemutatójáról

Száz nappal a történelmi jelentőségű európai ősbemutató után hazai előadásra tapsolni — önmagában is esemény. Lelkesítő és elgondolkasztó, hogy lám, így is lehet. Hogy igenis, megtehermenthető a személyi és tárgyi feltételei annak, hogy a magyar színház lépést tartson azzal, ami a világszínpadon érik.

A magyar néphadsereg művészegyütteséé az érdem, hogy magyar színpadon először bemutatta Peter Weiss A vizsgálat című, hetek alatt világhírűvé lett alkotását.

A dráma szövegének jelentős részét — **Eörsi István** szép, érthető fordításában — közölte a Nagyvilág. És a Magyar Néphadsereg Klubjában tartott bemutató mégis megrázó, új élmény.

Közhelynek számít az a gondolat, hogy az igazi dráma a színpadon nyeri el igazi alakját, ott nő a szöveg művé, színpadi alkotássá. A dokumentum drámák esetében azonban ez a közhely szükségszerűen érvényét veszti, vagy legalábbis módosul. Ahol a konfliktus — a közvetlen valóság kiragadott részlete; a szöveg —, események lerögzítése, szinte csak a tények adaléka, ott a színpad funkciója is megváltozik. A dráma vitává lesz, a színpad fórummá, s a fórumon szinte nincs is más esztétikai kategória, mint a hirdített igazság érvénye, ereje.

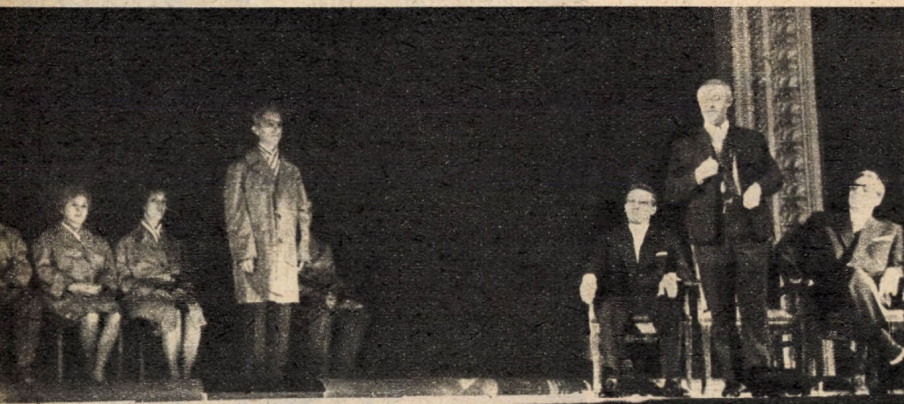
Peter Weiss drámája azonban még a dokumentum drámák esztétikáját is ad abszurdum viszi. A tizenegy énekes oratóriumban

ti rá a jelenkori tragédiák és holnapi veszedelmek árnyát.

Az író maga, „jegyzőkönyv-költészetnek” nevezi művészetének ezt a merőben új szféráját, melyet Piscator, a nyugat-berlini előadás rendezője így fogalmazott meg a próbán: „... a művészet feladata, hogy elviselhetővé tegye az elviselhetlent, de úgy, hogy az elviselhető még sokkal megrázóbban hasson, mint maga az elviselhetetlen”.

A vizsgálat magyarországi bemutatójának főszereplője a rendező, **Török Tamás**. A színpad — voltaképpen két széksor (a vádlottaké és a tanúké) és a bírói emelvény. A díszleteket az éneket bevezető vetített címek, s a hangulati hatást fokozó dekoratív elemek helyettesítik. A jelmezek egyetlen feladata a szerepek és szereplők elszemélytelenítése: a vádlottak elegáns sötét ruhája és a túlélők egyforma, lepelszerű ballonkabátja is ezt szuggerálja.

Az együttes játékaról dicséretként mondható el, hogy szinte valamennyien személytelen alázattal szolgálták a szöveget. A darab helyes értelmezéséből fakadó monotonitást csak néhol zavarják meg az egyhangúan ismétlődő hangsúlyok, sablongesztusok. Ugyanakkor a rendező, a szerző szándékának megfelelően, helyesen differenciálta is a szereplőgárdát: a halottak millióit képviselő életbenmaradtak, a névtelen, arcnélküli tanúk teljesen eszköztelen, szentvenenül tragikus, pátosznélküli szövegmondásával szemben, a névvel megkülönböztetett vád-

Jelenet a Néphadsereg Művészegyüttese előadásából

egyetlen gondolat, egyetlen mondat nem hangzik el, ami ne szerepelt volna az Auschwitz-per 18 vádlottjának 138 napos tárgyalásán, a 409 tanú valamelyikének vallomásaiban. A világtörténelem legkegyetlenebbül végrehajtott tervszerű tömeggyilkossága nem a maga naturalis valóságában, hanem a túlélők tárgyilagos tanúvallomásaiban, a vádlottak cinikus tagadásában jelenik meg a színpadon. S a bűn kráterére az elmaradt bűnhődés, az elsikkadt történelmi felelősség, a gyilkosok cinizmusának folyamatossága ve-

lottak elsősorban önmaguk képviselői: agresszivitásuk, cinizmusuk, gyávaságuk, bosszúvágyuk csupa eljátszható tulajdonság. Az együttes tagjai megértették ezt a törekvést.

Végeredményben — nem elégedhetünk meg azzal, hogy a Néphadsereg Művészegyüttesének vállalkozását, bátorságát dicsérjük, hiszen teljesítményük is megérdemli az elismerést. Köszönet illeti azokat, akik elsőnek hozták el hozzánk a világirodalomnak ezt a maradandó értékű szenzációját.

Földes Anna